

VRAAG EN ANTWOORD

(De beantwoording van de in deze rubriek gestelde vragen berust op gegevens, ons verstrekt door daartoe geraadpleegde deskundigen)

EIGENDOMSRECHTEN VAN EEN PATIËNT OP LICHAAMSDLEN EN VREEMDE VOORWERPEN

Vraag Nr. 26. Welke eigendomsrechten kan een patiënt doen gelden op lichaamsdelen zoals galstenen, gereseeerde darm of een appendix, als ook vreemde voorwerpen zoals osteosynthesemateriaal, ingeslikte voorwerpen, door de huid binnengedrongen voorwerpen, nadat deze verwijderd zijn uit het lichaam?

Antwoord. Een patiënt kan eigendomsrechten doen gelden op *a.* lichaamsdelen, zoals galstenen, gereseeerde darm of appendix, geamputeerde lichaamsdelen, verwijderde lichaamsvrucht enz.; *b.* osteosynthesemateriaal (en ander bij enige ingreep gebezigd operatiemateriaal), voor zover door hem betaald; *c.* ingeslikte voorwerpen, voor zover die zijn eigendom waren; *d.* door de huid binnengedrongen voorwerpen, voor zover die niet aan een ander of aan niemand toebehoorden.

Het is in vele ziekeninrichtingen en bij vele specialisten gewoonte stilzwijgend te veronderstellen, dat de patiënt — indien hij niet uitdrukkelijk het verlangen te kennen geeft eigenaar te blijven — *a.* afstand doet van weggenomen lichaamsdelen, resp. van *b.* osteosynthesemateriaal enz. ook voor zover door hem betaald, *c.* ingeslikte voorwerpen, behalve wanneer die waarde voor hem hebben, *d.* door de huid binnengedrongen voorwerpen, behalve wanneer die waarde voor hem hebben.

Gewoonte scheidt echter geen recht, tenzij de wet daarnaar verwijst; een van die verwijzingen is het „bestendig gebruikelijk beding”, dat tot de inhoud van het behandelingscontract kan behoren maar waarvan de patiënt zich uitdrukkelijk bij het aangaan van de behandelingsovereenkomst kan bevrijden. Een mooi voorbeeld is de gewoonte bij primitieve volkeren, waarvan de religie door „animisme” wordt beheerst, om geamputeerde lichaamsdelen mee te nemen, omdat die door hen geacht worden een deel van hun „levenskracht” te bevatten. Er zijn ook altijd patiënten die hun galstenen (vooral als dat een groot aantal betreft, bij wijze van spreken een „grote zak vol”) graag meenemen.

Een voorbeeld van „weggenomen voorwerpen” van waarde vormen de gouden kronen en bruggen (tandheelkunde); elke verstandige tandarts vraagt zijn patiënt(e) terloops of hij die wil meenemen of achterlaten. Gezien de minimale oud-goudwaarde per kroon of brug laat de gemiddelde patiënt(e) die kroon of brug achter bij de tandarts, die een dergelijk voorwerp dan min of meer achteloos in een zak of doos werpt, om de inhoud per kilo te „verzilveren”. Maar op een eerste verwijderde melktand van haar kind maakt bijna elke moeder aanspraak.

„Ingeslikte voorwerpen” die het eigendom van derden zijn, behoren ter beschikking van die derden

te worden gesteld (denk aan lepels, vorken, enz. die een gedetineerde inslikt of aan gestolen zilveren of gouden voorwerpen, ingeslikt door een dienstmeisje). Ingeslikte voorwerpen door een kind kunnen voor de ouders — ook als ze van geringe waarde zijn — curio-siteitswaarde hebben en zij kunnen daarop dan ongetwijfeld eigendomsrechten doen gelden.

Van „binnengedrongen voorwerpen” geldt hetzelfde; te denken valt daarbij aan een kogel, een speerpunt enz. Als een zaak die „aan niemand toebehoort” ware een steen te noemen, die „uit de lucht komt vallen” (meteorietdeeltje?) of bij een lawine meekomt en in iemands schedel dringt.

Omgekeerd: in beginsel kan derhalve een specialist of huisarts geen eigendomsrechten doen gelden ten aanzien van de in de vraag genoemde voorwerpen, tenzij uitdrukkelijk bij het behandelingscontract bedongen. Vertrouwen op het genoemd „bestendig gebruikelijk beding” kan hem niet baten indien de patiënt te eniger tijd die eigendomsrechten meent te moeten doen gelden, als hij redelijker wijze kan aanneemelijk maken, dat genoemde voorwerpen voor hem waarde hebben.

In dit laatste verband zij volledigheidshalve genoemd de mogelijkheid, dat weggenomen lichaamsdelen te eniger tijd kunnen blijken gewichtig bewijsmateriaal te kunnen vormen zowel vóór als tegen een patiënt. Zonder enige twijfel is de staande magistratuur bevoegd, elk der genoemde voorwerpen in beslag te nemen indien hij reden heeft aan te nemen, dat die kunnen dienen om de waarheid aan de dag te brengen. Dit geldt *ceteris paribus* ook voor het civiele recht.

Destijds hebben VAN EYK en VERSTEGEN (*Arts en Wet*, uitg. 1928) wel verdedigd, dat dergelijke voorwerpen bij beroepsgeheimhouders zoals artsen niet in beslag genomen behoorden te worden. Maar artikel 98 wetboek van strafvordering beperkt nu eenmaal de onbevoegdheid van officier van justitie en rechter commissaris tot in beslagneming bij bedoelde geprivilegieerden tot „brieven of andere geschriften tot welke hun plicht tot geheimhouding zich uitstrekten”. Het is zelf niet twijfelachtig, dat röntgenfoto's in beslag genomen kunnen worden. Maar tot het zeer speciale vraagstuk van het eigendomsrecht van röntgenfoto's (en met name tot het recht van patiënten daarvan afdrucken op te eisen) strekt de vraag zich niet uit.

Het is goed in beginsel te stipuleren, dat huisartsen en vooral specialisten goed zullen doen, zich voldoende te realiseren welke betekenis de in de vraag genoemde voorwerpen voor de patiënten en voor de justitie, resp. voor de rechtsbedeling (als corpora aut instrumenta delicti en als bewijsmiddelen) zouden kunnen hebben. Zelfs ook voor de betrokken huisartsen en specialisten (o.a. indien hun een kunstfout wordt verweten, terecht en vooral ten onrechte). Naast de door het Amsterdamse Hof in de Mia-Versluiszaak krachtig onderstreepte *registratieverplichting* met betrekking tot gegevens verband houdende met een door verwickelingen gestoorde anesthesie, kan de „snijdende specialist” niet genoeg op het hart worden gedrukt, zijn *registratie-*

verplichting ten aanzien van het verloop van elke operatieve ingreep („uitgebreid operatieverslag”) onmiddellijk na afloop van elke operatie te dicteren. Op één lijn daarmee behoort gesteld te worden de *conservatieverplichting* van daarvoor redelijkerwijs in aanmerking komend operatiemateriaal (voorlopig toegespitst op de in de vraag genoemde voorwerpen). Met de toevoegingen: *in geval van twijfel bewaren!* Juist, omdat achteraf civiel strafrechtelijk en -tuchtrechtelijk de operateur verweten kan worden, waardevol bewijsmateriaal achteloos te hebben opgeruimd en daardoor laakbaar te hebben gehandeld, in strijd met de belangen van patiënten en van zich zelf en last but not least van de rechtsbedeling (resp. daardoor een handeling te hebben gepleegd, die het vertrouwen in de stand der geneeskundigen ondermijnt), is de bovenstaande simpel schijnende vraag wat extra „uitgediept” en uitvoerig beantwoord.

BOEKAANKONDIGINGEN

Dermatologie und Venerologie. Einschliesslich Berufskrankheiten dermatologischer Kosmetik und Andrologie. In 5 banden. Onder redactie van H. A. GOTTRON en W. SCHÖNFELD. Ergänzungs- und Registerband. 634 bl., 201 fig. Georg Thieme Verlag, Stuttgart 1970. Prijs: geb. DM. 260,—.

Met dit tiende deel is het „kleine Duitse handboek” afgesloten. Het bevat twee hoofdstukken, over pityriasis rosea en huidtuberculose, die kennelijk te laat zijn klaargekomen om in de delen waar men ze eerder zou verwachten geplaatst te kunnen worden, en verder enige hoofdstukken waarin algemene aspecten worden behandeld. Men vindt een goed overzicht van de „psychodermatologie” door OBERMAYER en BORELLI en een van PANSE over pathopsychologie van cosmetisch storende huidziekten, twee belangrijke onderwerpen. In een zeer uitgebreide verhandeling van REICH over de perifere lymfeklieren bij huidziekten en aandoeningen van andere organen zijn veel gegevens over zeldzame toestanden te vinden. HAUSER schreef een hoofdstuk over de betekenis van „viscero-cutane reflexen” voor de pathogenese van dermatosen dat lang niet overal overtuigt maar toch wel stimuleert tot bezinning op de raadselen van de lokalisatie van huidaandoeningen. Tenslotte komt een stuk waarmee de bruikbaarheid van een boek zoals dit staat of valt: het register. Zeer terecht wordt de samensteller van dit 250 bladzijden tellende gedeelte (J. SCHÖNFELD) in de kop genoemd.

Dit werk is voor dermatologen een zeer waardevol bezit.

J. R. PRAKKEN

H. HEESSEN, *Laborbefunde in der Differentialdiagnostik innerer Krankheiten.* 435 bl. Georg Thieme Verlag, Stuttgart 1970. Prijs: geb. DM. 46,—.

Dit boek bestaat uit 2 afzonderlijke gedeelten: In het eerste deel (314 bl.) worden naar aanleiding van symptomen die bij anamnese en fysisch onderzoek vastgesteld zijn, onderzoekingen vermeld, die ons kunnen helpen om tot een andere diagnose van de ziekte te komen. Daarbij wordt meestal vooraf een differentieel-diagnostische groepering van de mogelijkheden gegeven. In het tweede deel (97 bl.) worden de klinisch-chemische bepalingen en de functieproeven afzonderlijk besproken; daarbij worden telkens het principe

(en bij de functieproeven ook de uitvoering), de normale uitkomsten en de interpretatie van afwijkende waarden op de korrel genomen. Een uitvoerig alfabetisch register sluit het boek.

Dit werk omvat dus meer dan de titel aangeeft: het is in wezen een handleiding voor de differentiële diagnostiek van interne ziekten met de nadruk op de laboratoriummethoden; daarbij is het tevens een klein lexicon van de meest gebruikelijke laboratoriummethoden en functieproeven. Een aantal steekproeven hebben mij overtuigd dat de inhoud degelijk en betrouwbaar is.

G. BLOMHERT

W. H. BRUMMELKAMP en J. M. GREEP, *Heelkundige opstellen uit het Sint Lucas Ziekenhuis te Amsterdam.* 213 bl., fig. De Erven F. Bohn N.V., Haarlem 1969. Prijs: geb. f 25,—.

De schrijvers brengen de lezer een reeks goed geschreven en doorgaans uitstekend geïllustreerde onderwerpen. Deze zijn zodanig gekozen dat het niet alleen voor de chirurg, maar voor een veel ruimere kring van specialisten (orthopeden, neurologen, internisten) van nut kan zijn, van deze opstellen kennis te nemen.

M. VINK

Das öffentliche Gesundheitswesen. Onder redactie van J. DANIELS e.a. Band III: Hygiene und Seuchenbekämpfung. Teil A: Grundlagen. 1: Ortshygiene und allgemeine Hygiene. Onder redactie van C. L. P. TRÜB, J. DANIELS en J. POSCH. 681 bl., 91 fig., 91 tabellen. Georg Thieme Verlag, Stuttgart 1969. Prijs: geb. DM. 116,—.

Wederom is een band verschenen van het Duitse handboek over het Openbare Gezondheidswezen. De hygiëne wordt hierin op dezelfde degelijke wijze behandeld als kenmerkend was voor de in de reeds verschenen delen beschreven stof. Het boek is degelijk, vaak in lexicografische zin: niets is vergeten, alles is vermeld, maar zeer beperkt, bv. niet meer dan één bladzijde over de genetische invloed van radioactieve straling. Ook de indeling van het bijkans 700 bladzijden tellende boek doet ons voor Nederlandse begrippen wat vreemd aan. Zo vinden wij de waterverontreiniging onder de technische hygiëne; het hoofdstuk waterverzorging gaat vooraf aan het hoofdstuk „Heilquelle und Kurorte”; de luchtverontreiniging daarentegen wordt besproken onder de milieuhygiëne. Modern is het opnemen in dit gedeelte van lawaai-bestrijding. In tegenstelling tot de hiervoor genoemde beperking in de behandeling van stralenbeschadiging, kenmerkt zich het hoofdstuk over de geluidshinder door een grondige beschrijving van de invloed van lawaai op de mens; bij de behandeling van de verschillende vormen van lawaaihinder gaat, kenmerkend voor de huidige maatschappelijke ontwikkeling, het hoofdstuk over het lawaai van het wegverkeer voorop.

Ook voor deze band wil ik stellen, dat hij niet een leerboek in de hygiëne voor de Nederlandse medische student vormt. De behandeling van de stof is daarvoor veel te technisch-hygiënisch. Veeleer is het boek aan te bevelen voor studenten aan de technische hogescholen. Doch wederom wil ik dit handboek, en dus ook deze band, aanbevelen voor de boekerij van allen die uit hoofde van hun functie bij de openbare gezondheidszorg zijn betrokken; daarbij ware voor deze band in de eerste plaats aan medici en ingenieurs te denken.

P. MUNTENDAM